

ครู กับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

Teachers and Learners' Competencies Development

บังอร เสรีรัตน์*

Bung-on Sereerat

Received: -

Revised: -

Accepted: -

บทคัดย่อ

สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ มาใช้ในการทำงาน การใช้ชีวิตและการแก้ปัญหา ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้นสามารถดำเนินการ 4 ขั้นตอนคือ 1) การกำหนดสมรรถนะและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้เชิงลึกเพื่อเตรียมให้มีเจตคติ/คุณลักษณะ ความรู้และทักษะที่จำเป็น 3) การจัดการเรียนรู้ให้ปฏิบัติจริงผ่านสถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ และ 4) การประเมินสมรรถนะโดยใช้สถานการณ์การที่จะพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง โดยครูจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 6 ประการคือ มีเมตตาอาทร มีทักษะการสอนสู่สมรรถนะ มีศิลปะสร้างแรงบันดาลใจ เรียนรู้สิ่งใหม่และเฝ้าพัฒนาตนเป็นพลเมืองตื่นรู้ เป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยี

คำสำคัญ : ครู/ สมรรถนะ/ ผู้เรียน

Abstract

Competency is a behavior that demonstrates a person's ability to apply his/her knowledge skills and attitudes/attributes in working living and solving problems .There are four steps to develop the learners' competencies : 1) determine competencies and related details 2) implement instruction focus on active learning and deep learning to develop necessary attitudes/attributes skills and knowledge 3) implement instruction focus on practicing and doing in real situations 4) measuring and assessing competency by using situations. Teachers have a critical

* ศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Professor Dr., Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author E-mail Address : onbsru@hotmail.com

.....
role in developing learners to have competencies . To develop learners to have competencies teachers need to have at least six essential characteristics : 1) be more compassion and compassion and generosity 2) has instructional skills to develop the learners' competency 3) has motivational skills to inspire and encourage attitudes/attributes 4) curiosity and yearn to learning 5) be an active citizenship and 6) has tech-savvy.

Keywords : Teachers/ Competency/ Learner

บทนำ

ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เป็นด้านหน้าและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นผู้ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะจนสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งปัจจุบันและอนาคตจึงมีความจำเป็นต้องเตรียมครู และพัฒนาครูเข้าสู่วิชาชีพให้มีสมรรถนะสูง ดังนั้นครูจึงเป็นผู้กำหนดอนาคตของชาติ ชาติใดก็ตามที่มีครูเป็นผู้มีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นผู้เสียสละ ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ชาตินั้นจะได้พลเมืองที่เก่ง ฉลาด มีศักยภาพ มีสมรรถนะ และมีความสามารถที่จะแข่งขันกับทุกประเทศในโลกได้ ด้วยครูเป็นผู้ที่มีคุณค่าสูงยิ่ง กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์ (Ministry of Education, Singapore, 2010) ได้ให้ความสำคัญกับครูโดยได้เปรียบครูทุกคนเหมือนเพชร (Every Teacher a Gem) ส่วนผู้เขียนได้เปรียบครูเป็นเช่นดวงดาวที่ส่องแสง นวลเย็นบนฟากฟ้า หากครูมีลักษณะ 6 ประการคือ มีเมตตาอาทร มีทักษะการสอนสู่สมรรถนะ มีศิลปะสร้างแรงบันดาลใจ เรียนรู้สิ่งใหม่และเฝ้าพัฒนาตน เป็นพลเมืองตื่นรู้ เป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยี ครูก็จะเป็นดวงดาวที่ส่องแสงสว่าง สุกใสพร้อมสร้างพลัง สร้างความอบอุ่นในหัวใจ และความมุ่งมั่น นำทางลูกศิษย์ให้ก้าวเดินต่อไปอย่างมั่นใจจนเกิดสมรรถนะต่าง ๆ ตามเป้าหมาย

ในช่วง พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา วงการศึกษาไทยเกิดการตื่นตัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีกระแสเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนแนวคิด แนวทางในการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งกระแสนี้เริ่มต้นอย่างชัดเจนในช่วงที่คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (Independent Committee for Education Reform : ICER) ได้ศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาของประเทศไทย ผลการจัดการศึกษา และปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่าคุณภาพการศึกษาไทยตกอยู่ในภาวะวิกฤต และเกิดปัญหามากมาย ต่อเนื่อง สะสมมานาน ซึ่งต้องปรับแนวคิดและหาวิธีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แนวทางหนึ่งที่คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเห็นพ้องกันคือการปรับเปลี่ยนการพัฒนาผู้เรียนที่เน้นสมรรถนะมากขึ้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Education Council, 2019) หลังจากนั้นก็มีการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับสมรรถนะอย่างจริงจังมากขึ้นโดย หน่วยงาน และนักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้สนับสนุนให้ทีมงานนักวิชาการด้านหลักสูตร และการสอนและนักวิชาการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งนำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา ขัมมณี ราชบัณฑิตได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัยพัฒนางานและสร้างองค์ความรู้ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความชัดเจนในการทำงานมากขึ้น

.....
โดยเฉพาะเมื่อได้ศึกษาวิจัยและพบข้อมูลสำคัญหลายประการและได้สกัดแก่นแนวคิดสำคัญเผยแพร่แก่ผู้สนใจผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับ ความหมาย องค์ประกอบ ประเภทของสมรรถนะ และลักษณะกรอบสมรรถนะหลักของเด็กไทย แนวคิด แนวทางในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ หลักสูตรฐานสมรรถนะ การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ตลอดจนแนวคิดอื่น ๆ ทำให้ผู้สนใจ เกิดความตื่นตัวที่จะศึกษาและนำความรู้สู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนเป็นอย่างมาก

บทความนี้ผู้เขียนเสนอ 2 แนวคิดสำคัญที่เชื่อมโยงกันและพบว่าส่งผลต่อกันอย่างยิ่งคือแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะและการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และคุณลักษณะสำคัญของครูที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้นต้องอาศัยครูที่มีความพร้อม มีคุณลักษณะครบถ้วน ซึ่งข้อมูลคุณลักษณะสำคัญของครูที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนี้จะเป็ประโยชน์ทั้งสำหรับครูในการพิจารณากำหนดแนวทางและหากกลยุทธ์ในการพัฒนาตนเอง และ เป็นประโยชน์กับองค์กร และหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรง ในการพัฒนาครู และพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

สมรรถนะและการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

คำว่าสมรรถนะถูกใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน บางครั้งอาจจะใช้ในนิยามที่แตกต่างกัน บทความนี้ยึดนิยามของสมรรถนะว่าหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการทำงาน การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหาในสถานการณ์หลากหลายได้สำเร็จ โดยมีการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างบูรณาการ และอย่างเหมาะสมกับบริบทแวดล้อม ทิศนา ขัมมณี (Khemmani, 2021)

นิยามข้างต้นเป็นข้อความสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนจะต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อใช้เป็นหลักคิดเบื้องต้นในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ตลอดจนตรวจสอบผลการพัฒนาสมรรถนะ นอกจากนิยามของสมรรถนะข้างต้นแล้ว ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้นมีประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง และส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะอย่างชัดเจน 3 ประเด็นคือ 1) ตัวช่วยที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะ 2) สถานการณ์ในการพัฒนาสมรรถนะ และ 3) ขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะ รายละเอียดดังนี้

1. ตัวช่วยที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะ

ในการพัฒนาสมรรถนะนั้นผู้เรียนจะต้องมีสิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานคือ 1) ความรู้ 2) ทักษะ และ 3) เจตคติ/ คุณลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจากการพูดคุยกับครู พบว่าครูส่วนหนึ่งคุ้นเคย ให้น้ำหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนา ความรู้ มากกว่า ทักษะ และเจตคติ/ คุณลักษณะ โดยคิดว่าเมื่อผู้เรียนมีความรู้มาก ๆ ก็จะทำให้เกิดสมรรถนะขึ้นเอง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเป็นอย่างยิ่ง

.....

ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้นมีข้อค้นพบสำคัญคือถ้าให้น้ำหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาเจตคติ/คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะก่อนเป็นลำดับแรก ก็จะทำให้เกิดพลังในการเรียนรู้และเชื่อมสู่การพัฒนาสมรรถนะได้ดีกว่า เนื่องจาก เจตคติ/ คุณลักษณะที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะเจตคติ/ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับ ความใฝ่รู้ แรงบันดาลใจ แรงจูงใจ ความมุ่งมั่น และการเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมุ่งมั่นและตระหนักในการหาวิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในช่วงต้นก็จะไม่ย่อท้อ แต่จะสามารถนำตนเองและกำกับตนเองให้เรียนรู้จนสำเร็จ (Self-directed Learning) อีกทั้งเต็มความพยายามในการเรียนรู้ และสืบค้นหาความรู้ ผักผ่อนจนเกิดทักษะย่อย ๆ ที่สำคัญคือการวางแผนให้ตนเองมีประสบการณ์มากขึ้นในการประยุกต์ใช้ความรู้ และทักษะในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและปรับปรุงตนเอง (Assessment as Learning) จนเรียนรู้ได้สำเร็จตามเป้าหมาย ทิศนา ขัมมณี (Khemmani, 2021)

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะ

สถานการณ์เป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ/ คุณลักษณะต่าง ๆ ได้ง่าย ลึกซึ้งและมั่นคงขึ้น และถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการคิด ปฏิบัติกิจกรรมผ่านสถานการณ์ที่หลากหลาย ค่อย ๆ เพิ่มระดับความยากง่าย และความท้าทายของสถานการณ์ให้มากขึ้น ก็จะทำให้สมรรถนะของผู้เรียนเพิ่มระดับขึ้นและเกิดอย่างมั่นคงยิ่งขึ้นด้วย ในการพัฒนาผู้เรียนสามารถนำสถานการณ์สำคัญ 3 ลักษณะมาใช้ ดังนี้

1) สถานการณ์เพื่อการเรียนรู้

เป็นสถานการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิด เจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้ และทักษะที่เข้มข้น ชัดเจน และลึกซึ้ง สถานการณ์ลักษณะนี้มีกจัดขึ้นในช่วงแรกของการพัฒนาสมรรถนะ ผ่านการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อ ของจริงงาน ประสบการณ์ เรื่องราว เรื่องเล่า กรณีศึกษา สถานที่จริง เนื้อหาต่าง ๆ ที่มีความหมาย

ในการจัดสถานการณ์เพื่อการเรียนรู้้นหากครูให้ความสำคัญและเริ่มต้นเน้นที่การให้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่มีพลังในการสร้างเจตคติ/ คุณลักษณะอย่างเข้มข้นจนเจตคติ/ คุณลักษณะเกิดขึ้นอย่างเข้มแข็งก็จะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมในโอกาสต่อไปอย่างต่อเนื่องมากขึ้น

2) สถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ

เป็นสถานการณ์ที่เน้นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน แก้ปัญหา ให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดสถานการณ์ลักษณะนี้มีประเด็นที่จะต้องตระหนักเพื่อการปฏิบัติในการพัฒนาสมรรถนะที่เกิดผล 6 ประการดังนี้

(1) สถานการณ์ที่เลือกใช้ต้องสอดคล้องกับสมรรถนะที่จะพัฒนา

(2) เป็นสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์เสมือนจริง

(3) การจัดสถานการณ์ที่ยากขึ้นจะต้องใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ/ คุณลักษณะในระดับที่สูงขึ้น การใช้สถานการณ์ที่ยากซับซ้อนจึงอาจจะต้องเติมความรู้ ทักษะ และเจตคติ/ คุณลักษณะบางอย่างเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับลักษณะสถานการณ์ และระดับสมรรถนะของผู้เรียน

(4) สถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะอาจจะจัดขึ้นโดยครู หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นก็ได้ แต่ถ้าหากได้ร่วมกันวางแผนและกำหนดสถานการณ์ร่วมกัน และพัฒนาร่วมกันอย่างเชื่อมโยงต่อเนื่องกันและได้มีการตรวจสอบผลร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาสมรรถนะได้มากขึ้น

(5) สถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะอาจจะจัดขึ้นในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนก็ได้

(6) ถ้าโรงเรียนใด หรือครูคนใดได้ทำรายการของสถานการณ์ที่สามารถใช้ในการพัฒนาสมรรถนะต่าง ๆ ไว้ อย่างเป็นระบบก็จะเป็นตัวช่วยสำคัญ ที่ทำให้ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถออกแบบ และเลือกสรรสถานการณ์ได้เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้เป็นอย่างมาก

3) สถานการณ์เพื่อการประเมิน

เป็นสถานการณ์ที่ใช้สำหรับการประเมิน และตัดสินว่าผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้น ๆ หรือไม่ และพัฒนาในระดับใด โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมโดยการนำความรู้ ทักษะ และเจตคติ/ คุณลักษณะที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ผ่านงาน กิจกรรม ปัญหา โจทย์ที่สัมพันธ์กับสมรรถนะที่ต้องการ

ในการกำหนดสถานการณ์เพื่อการประเมินนั้นควรจะใช้สถานการณ์จริง หรือสถานการณ์เสมือนจริงให้มากที่สุด และบางสถานการณ์อาจจะประเมินสมรรถนะได้หลายสมรรถนะในสถานการณ์เดียว

3. ขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะ

ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้น มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดสมรรถนะ และรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดสมรรถนะ และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนแรกในการที่จะพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยผู้สอนพิจารณาสมรรถนะที่จะพัฒนาผู้เรียน จากข้อมูลรายละเอียดสมรรถนะด้านต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หลังจากนั้นดำเนินการจัดทำรายละเอียดอื่น ๆ ทั้ง รายการ/ รายละเอียดเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้/ จุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ปฏิบัติ สรุปความรู้ ไตร่ตรองใคร่ครวญ และทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ เตรียมสื่อ งาน ปัญหา และสถานการณ์สำหรับการเรียนรู้ สถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะและสถานการณ์เพื่อการประเมินสมรรถนะ

.....

2) การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้เชิงลึกเพื่อเตรียมให้มีเจตคติ/คุณลักษณะ ความรู้และทักษะที่จำเป็น

ขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนมีเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้ และทักษะย่อย ๆ จำเป็น ที่เข้มข้น และมากเพียงพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้ โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้เชิงลึก หลังจากเตรียมผู้เรียนให้มีเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้ และทักษะต่าง ๆ แล้ว ทั้งผู้เรียนและครูควรมีการตรวจสอบระดับของเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้และทักษะที่มีร่วมกันก่อน หากพบว่ายังไม่เพียงพอในส่วนใด อาจจะมีการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อจะได้นำไปใช้ประยุกต์ใช้ในขั้นตอนต่อไป

3) การจัดการเรียนรู้ให้ปฏิบัติจริงผ่านสถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ

ขั้นตอนนี้เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในการนำความรู้ ทักษะ และ เจตคติ/คุณลักษณะที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ร่วมกัน ในการทำงาน แก้ปัญหา ในสถานการณ์จริงซึ่งอาจจะเป็นการจัดในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน โดยผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้/ ลงมือปฏิบัติผ่านสถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะหลาย ๆ สถานการณ์ที่ค่อย ๆ เพิ่มระดับความยากและท้าทายมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเพิ่มระดับสมรรถนะมากขึ้น

4) การประเมินสมรรถนะโดยใช้สถานการณ์

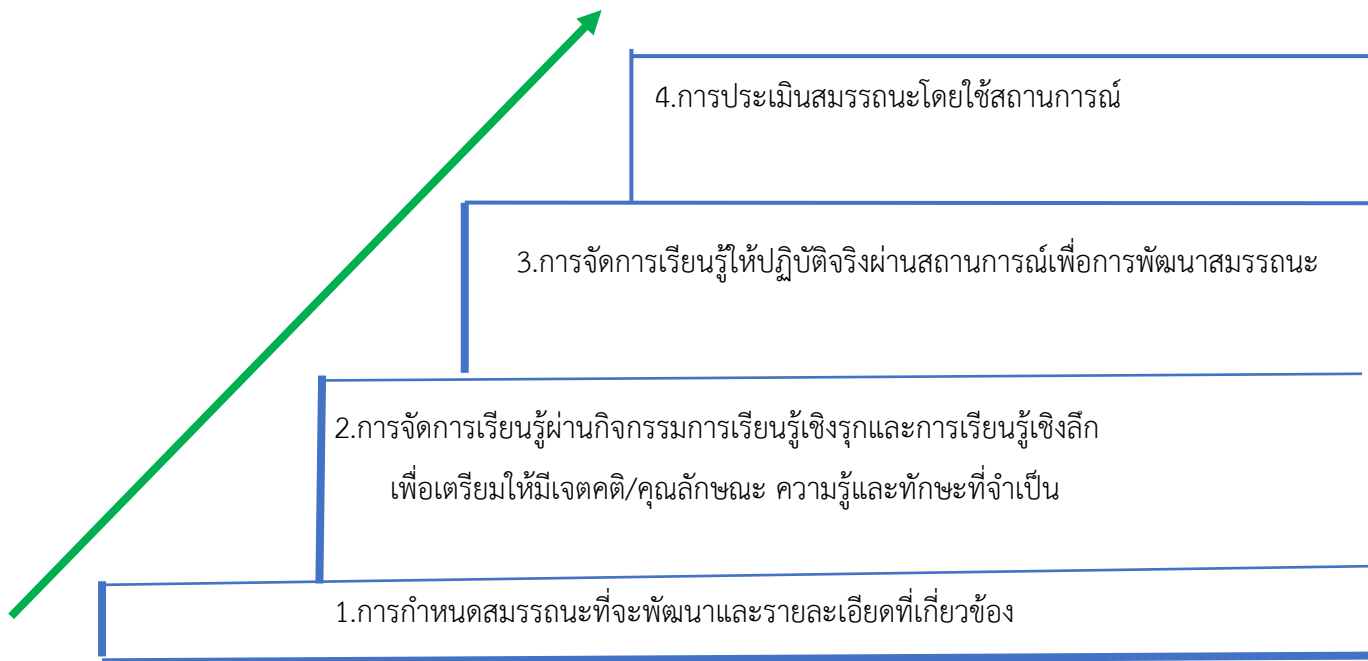
ขั้นตอนนี้เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการตัดสินผลการพัฒนาสมรรถนะผ่านงาน กิจกรรม ปัญหา โจทย์ที่สัมพันธ์กับสมรรถนะที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการนำเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้ และทักษะที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้ครู/ผู้ประเมินจะต้องพิจารณาผลงาน และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามเกณฑ์การปฏิบัติ/ เกณฑ์การประเมินที่กำหนดขึ้น ซึ่งในบางครั้งอาจจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินผลงาน และพฤติกรรมการปฏิบัติร่วมกับครู และเพื่อนโดยใช้เกณฑ์การปฏิบัติ/ เกณฑ์การประเมินที่กำหนดขึ้นด้วย

ในการนำ 4 ขั้นตอนในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนี้ไปใช้ อาจจะมี 2 ลักษณะดังนี้

(1) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ ๆ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะ ทั้ง 4 ขั้นตอน

(2) การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการหลายสมรรถนะ ที่มีการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมผ่านการบูรณาการเนื้อหาสาระหลาย ๆ ศาสตร์ก็ได้ โดยมีการออกแบบการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่ 1 และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 หลาย ๆ รอบ ส่วนขั้นตอนที่ 4 ในส่วนของการประเมินสมรรถนะเพื่อตัดสินผลนั้นดำเนินการหลังจากเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว

นอกจากนี้ในการออกแบบกิจกรรมและจัดกิจกรรมในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 นั้นครูและผู้ออกแบบสามารถเลือกสรรและนำรูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่สอดคล้อง เหมาะสมเข้ามาใช้ร่วมกันด้วย ก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะได้ดียิ่งขึ้น โดยลักษณะการจัดกิจกรรมทั้ง 4 ขั้นตอนจะมีลักษณะเป็นขั้นบันได ดังรายละเอียดแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะ

ครูที่มีลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะ

ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้น ครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นครูจะต้องพัฒนาตนเอง/ ได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 6 ประการคือ มีเมตตาอาทร มีทักษะการสอนสู่สมรรถนะ มีศิลปะสร้างแรงบันดาลใจ เรียนรู้สิ่งใหม่และเฝ้าพัฒนาดน เป็นพลเมืองตื่นรู้ และเป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยี โดยผู้เขียนมีแนวคิดในการนำรูปดาวมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมาย ด้วยเห็นว่าครูเป็นเช่นดวงดาวที่ส่องแสงนวลเย็นบนฟากฟ้า หากครูมีคุณลักษณะ 6 ประการครบถ้วนในระดับสูง ครูก็จะเป็นดวงดาวที่ส่องแสงสว่าง สุกใสพร้อมสร้างพลัง สร้างความอบอุ่นในหัวใจผู้เรียน และสร้างความมุ่งมั่น นำทางผู้เรียนให้ก้าวเดินต่ออย่างมั่นใจจนถึงเป้าหมาย ดังรายละเอียดแสดงในภาพที่ 2

มีเมตตา

ครูดี

ครูเก่ง

ภาพที่ 2 แสดงคุณลักษณะของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะ

แนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากการนำสามเหลี่ยมสองรูปมาประกอบกันเป็นรูปดาว คือ “สามเหลี่ยมความเป็นครูดี” และ “สามเหลี่ยมความเป็นครูเก่ง” ซึ่งสื่อความหมายชัดเจนว่าการเป็นครูที่จะพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้นต้องเป็นทั้งครูที่ดี และครูเก่งที่มีความสามารถสูง รายละเอียดดังนี้

ความเป็นครูดี

ความเป็นครูดี ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ มีเมตตาอาทร เรียนรู้สิ่งใหม่และใฝ่พัฒนาตน และเป็นพลเมืองตื่นรู้ รายละเอียดแต่ละลักษณะมีดังนี้

1. มีเมตตา อาทร

คุณลักษณะนี้เป็น **คุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของครูทุกคน** ที่พร้อมเป็นมิตร เพื่อนสนิท และญาติ พร้อมจะช่วยเหลือด้วยเมตตา และที่สำคัญคือพร้อมรับรู้และจับมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการแก้ไขทุกปัญหาของผู้เรียน

ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนนั้น ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามความสนใจ ความถนัด ตามระยะเวลายาวสั้นที่เหมาะสมและวิธีการพัฒนาที่แตกต่างเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนจนกว่าจะเกิดสมรรถนะตามที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย สำหรับผู้เรียนที่พัฒนาเร็ว ครูก็ช่วยเหลือให้บรรลุสมรรถนะอย่างง่ายดาย แต่ในกรณีผู้เรียนที่มีปัญหาการเรียนรู้ และมีการพัฒนาค่อนข้างช้ากว่าผู้เรียนคนอื่น คุณลักษณะของการมีความเมตตาอาทรของครูจะทำให้ผู้เรียนที่มีปัญหาได้รับความช่วยเหลืออย่างกัลยาณมิตรที่มีความเข้าอก เข้าใจ ช่วยเหลืออย่างไม่มี

.....
 เจื่อนใจและอย่างจริงใจ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความอบอุ่น มีความมั่นใจ มีความสุข และมุ่งมั่นในการเรียนรู้ตลอดเส้นทาง
 การพัฒนาสมรรถนะของตนเอง

2. เป็นพลเมืองตื่นรู้

คุณลักษณะนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่อยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบันที่มี
 ปัญหาซับซ้อน มากมาย โดยต้องเป็นผู้ที่มีจิตใหญ่ จิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความรู้เรื่องราวของสังคม
 และบ้านเมืองในมิติต่าง ๆ และแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการทำประโยชน์ต่อบ้านเมือง มองประโยชน์
 ส่วนรวมและตระหนักในการช่วยเหลือส่วนรวม มองประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวมควบคู่กันและพร้อมเสียประโยชน์
 ส่วนตนหากกระทบต่อส่วนรวม

คุณลักษณะนี้จะนำสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะการเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ทั้งผ่านการออกแบบ
 การเรียนรู้ที่มุ่งสู่การประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้สู่การนำไปใช้ในสังคม ชุมชนมากขึ้น และ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้สู่การ
 รับใช้สังคม และรับใช้ผู้อื่นมากขึ้นด้วย ที่สำคัญคือคุณลักษณะนี้จะทำให้ครูจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการรับใช้
 สังคม และรับใช้ผู้อื่น

3. เรียนรู้สิ่งใหม่และไฟพัฒนาค้น

ครูจะต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทั้งเรียนรู้จากผู้เรียนทุกคนอย่างรอบด้านลึกซึ้ง เรียนรู้
 แนวคิดทฤษฎี แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน เรียนรู้เนื้อหาสาระสำคัญที่ใช้ในการจัด
 การเรียนรู้ เรียนรู้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตนให้เหมาะสม เรียนรู้ความคิด มุมมองของตนเอง และปรับปรุง
 ตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและบุคคลอื่น อีกทั้งเรียนรู้การทำงานของตนเพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดผลต่อการ
 พัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะนวัตกรรมการสอนที่ช่วยในการ
 พัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ต้องการเป็นอย่างยิ่งในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ
 เช่นในปัจจุบัน

นอกจากนี้ความรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่ครูจะต้องมีในมิติต่าง ๆ หลากหลาย รอบด้านอย่างลึกซึ้ง
 โดยเฉพาะความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน โดยจะต้องมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์/ ความรู้อื่น อีกทั้งในยุคปัจจุบันที่
 ความรู้เกิดใหม่ตลอดเวลาและล้าสมัยเร็วขึ้นครูจะต้องเลือกสรรเนื้อหาสาระ องค์ความรู้สำคัญและทันสมัย และนำมา
 จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเลือกสรรเนื้อหาที่มีลักษณะที่เรียกว่า Just in Time Learning ที่เป็นความรู้ที่พร้อม
 นำมาใช้ได้อย่างทันที ในการดำเนินการดังกล่าวนี้ครูต้องมีความรักในการเรียนรู้ กระตือรือร้น และใฝ่เรียนรู้อย่าง
 ต่อเนื่องในการสืบค้น เรียนรู้ จัดระบบความรู้

จากรูปดาวข้างต้นจะเห็นว่า ผู้เขียนกำหนดให้คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการมี เมตตา อาหาร อยู่ด้าน
 บนสุดของของรูปดาว ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้ที่จะเป็นครูนั้นคุณลักษณะนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ครูผู้ใดขาด
 สิ่งนี้จะทำให้ความเป็นครูไม่สมบูรณ์ มักจะเกิดปัญหาในการทำงานอยู่เป็นระยะ ๆ และยากที่จะมีความสุขในการ
 พัฒนาผู้เรียนและทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์เต็มศักยภาพได้ ความเมตตาและอาหารอันมากมายของครูจะทำให้

.....
การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่อผู้เรียน มีความพร้อมในการคัดสรรวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาสมรรถนะให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งพร้อมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาใหญ่ย่อยของผู้เรียน ทั้งปัญหาในด้านการเรียน ปัญหาส่วนตัว และปัญหาครอบครัวจนสำเร็จ ลุล่วง

ส่วนคุณลักษณะด้านการเป็นพลเมืองดี รู้ และการเรียนรู้สิ่งใหม่และใฝ่พัฒนาตนนั้นเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้ครูได้พัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า และเป็นครูที่สมบูรณ์ซึ่งมิใช่เพียงทำหน้าที่ส่งผ่านความรู้ให้ผู้เรียนได้จดจำเนื้อหาเท่านั้น มิใช่เพียงแค่สอนให้จบเนื้อหาตามหลักสูตรเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้ได้มีโอกาสนำความรู้สู่การประยุกต์ใช้เพื่อเกื้อกูลและพัฒนาสังคม ให้ผู้เรียนเรียนรู้และพัฒนาตนพร้อมเป็นกำลังของสังคม และมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ความเป็นครูเก่ง

ความเป็นครูเก่ง ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ มีทักษะการสอนสู่สมรรถนะ มีศิลปะสร้างแรงบันดาลใจ และ เป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยี รายละเอียดแต่ละลักษณะมีดังนี้

1. มีทักษะการสอนสู่สมรรถนะ

ทักษะการสอนสู่สมรรถนะเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สะท้อนการเป็นครูที่มีความเชี่ยวชาญทั้งการออกแบบการเรียนรู้การสอนฐานสมรรถนะการพัฒนา/ เลือกใช้สื่อในการพัฒนาสมรรถนะ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะโดยเฉพาะการใช้สถานการณ์ 3 ลักษณะในการพัฒนาสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะที่เน้น/ ให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) โดยการประเมินและนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้ โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และนำผลการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเองให้เก่งขึ้น (Assessment as Learning) ประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เรียนแต่ละคนให้พัฒนาขึ้น ตลอดจนนำผลการจัดการเรียนการสอนมาใคร่ครวญ ไตร่ตรอง พัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น (Assessment for Learning)

2. มีศิลปะสร้างแรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจ ความมุ่งมั่น และการเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดพลังในการเรียนรู้และเชื่อมสู่การพัฒนาสมรรถนะได้ดี เพราะทำให้ผู้เรียนมุ่งมั่นและตระหนักในการหาวิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในช่วงต้นก็ยังไม่ย่อท้อ แต่สามารถนำตนเองและกำกับตนเองให้เรียนรู้จนสำเร็จ

ครูที่มีศิลปะในการสร้างแรงบันดาลใจนั้น เป็นครูที่นำแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางจิตวิทยามาผสมผสานและใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการสร้างเจตคติที่ดี/ คุณลักษณะสำคัญพื้นฐานที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ โดยผู้เรียนได้สัมผัสกับการเรียนรู้สนุกสนาน เรียนรู้อย่างมีความสุข ง่ายตาย และเรียนรู้สิ่งที่มีประโยชน์ นำไปใช้ได้ ทำให้ชีวิตของผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

3. เป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยี

ปัจจุบันนี้โลกมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เทคโนโลยีมีทั้งประโยชน์มากมาย แต่ถ้าหากไม่รู้เท่าทันก็อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ การเป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยีจึงมีความจำเป็นมาก ๆ อีกทั้งในยุคปัจจุบันนี้ความรู้เกิดใหม่ตลอดเวลา ครูจะต้องใช้เทคโนโลยีในการค้นหาความรู้ใหม่และสื่อสารความคิด ความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อเทคโนโลยีช่องทางต่าง ๆ ครูจึงต้องมีทักษะเทคโนโลยีควบคู่กับการมีความรอบรู้เรื่องราว เนื้อหาสาระด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และต้องเป็นเนื้อหาสาระที่ทันสมัยไม่ตกยุค

นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันมีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนะว่าสมรรถนะด้านการรู้เท่าทันสื่อ และเทคโนโลยี เป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่ครูจะต้องช่วยพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียน การที่ครูเป็นผู้เท่าทันและมีทักษะเทคโนโลยีก็จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะนี้ได้ง่ายขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 6 ด้านจะทำให้ครูมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีเจตคติ/ คุณลักษณะ ความรู้ และทักษะสำคัญจำเป็น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน และบริบทรอบตัว ครูจะมีปฏิสัมพันธ์อย่างกัลยาณมิตรกับผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง ครูจะตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องที่สำคัญครูจะเป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้เรียนในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และรับใช้สังคมให้พัฒนาขึ้นด้วย

References

- Khemmani, T. (2021). **Guidelines for the Development of School Competency Based Curriculum**. Copy Document. (in Thai)
- Ministry of Education, Singapore. (2010). **The Leading Academy for Professional Excellence in Education**. Sharing by Mr Chan Yew Wooi Deputy Director, Professional Development Branch August 11, 2014. (Mimeographed).
- Office of the Education Council. (2020). **Guidelines for the Development of Learner Competency for Learners at the Basic Education**. Pranakorn Sri Ayutthaya, Tienwatana Printing Co. Ltd.
- _____. (2019). **Thai Education Quality**. Independent Committee for Education Reform (ICER) Report. (in Thai)